

AMMASSALIK

Bevaringsværdige bygninger og bydele

**Grønlands Hjemmestyre
Økonomidirektoratet
1990**

AMMASSALIK

I Ammassalik by udpeges "den første bebyggelse" som et bevaringsområde. Områdets afgrænsning fremgår af kortbilag 1

Bevaringsområdet er i historisk sammenhæng bemærkelsesværdigt ved, at byens første huse er bevaret, heriblandt "overvintringshuset". I arkitektonisk henseende er området karakteriseret ved sine græsklædte skrånninger. Omkring flere af husene er anlagt haver, som dog ikke længere dyrkes. Den gamle kirke, som ligger på en klippeafstats ovenfor havnen, er den mest markante enkeltbygning i bybilledet.

1. Den første bebyggelse

"Missions- og Handelsstationen ved Angmagssalik" blev oprettet i 1894. Stedet var blandt andet udset af Gustav Holm, som med sin konebådsekspedition overvintrede i nærheden i 1884.

Det første skib, der afgik til stationen, medbragte materialer til tre huse: et foreløbigt beboelseshus for hele personalet, et provianthus samt missionærens bolig. Inden skibet forlod stationen igen, var den midlertidige bolig og provianthuset rejst. Missionærens bolig opførtes i forsommeren 1895. Samme år ankom et nyt skib med handelsmandens hus. Alle husene var tildannede i København og skulle blot samles på stedet.

Af de fire første hus er de tre tilbage, idet provianthuset blev nedrevet i 1940'erne:

Ammassalik

Den midlertidige bolig (B-51), også kaldet "Kastellet", kan nærmest karakteriseres som en mellemting mellem et lille pakhus og et beboelseshus. Lige fra begyndelsen har huset været anvendt som et altnulig-hus. Det benyttes idag til kontorformål

I sin oprindelige skikkelse var det en bræddeklædt bindingsværksbygning med skråstivere og afstivningskryds anbragt udenpå brædebeklædningen. Konstuktio-nen var så igen inddækket med tagpap. Idag fremtræder facaderne med brædebeklædning, og vinduerne og ind-gangsdøren er nye.

Som Ammassalik's første bygning - og som det eneste bevarede "overvintringshus" - har bygningen historisk betydning.

Missionærboligen (B-42) og kolonibestyrerboligen (B-47) er begge bræddeklædte bindingsværksbygninger med spåntækte tage. Husene er opført efter tegninger af arkitekt C.I.Kyhn.

Bygningshistorisk er husene bemærkelsesværdige, idet de er de første ekspempler på en helt ny type beboel-seshuse i Grønland. Tilligere opførtes næsten alle be-boelseshuse i stokværk, hvor massive tømmerstokke blev stablede ovenpå hinanden. I 1890'erne går man over til udelukkende at bygge i bræddeklædt bindingsværk. Bin-dingsværkskonstruktionen beklædes udvendigt med to lag brædder, og indvendigt med eet bræddelag. Mellemlrummet udfyldes med mos eller tørv for på denne måde at øge væggenes isoleringsevne.

Missionærboligen har bevaret sin oprindelige hoved-form, medens vinduernes placering i facaderne løbende

er blevet ændret. Vindfanget på nordfacaden og en halvtagsudbygning ved sydgavlen er senere tilføjelser.

Kolonibestyrerboligen er udvidet i 1904 med en tilbygning mod øst forestået af tømrermester P.A.Cortzen. Fra 1928 til 1948 fungerede huset som sygehus, og det har formentlig i denne periode fået sin gule facadefarve. En mindre tilbygning mod vest stammer antagelig fra 1952, hvor huset blev indrettet som tuberkulose-hospital.

Fuldt udbygget blev stationen først med opsendelsen af en kirke i 1903 og indvielsen af samme i 1908.

Den gamle kirke (B-41) er tegnet af P.A.Cortzen. Oprindeligt indeholdt bygningen et kirkerum mod øst og en skolestue mod vest. I 1955 er kirken forlænget mod vest ved GTO's arkitektkontor. Bygningen er istandsat i 1989, og den skal fremover anvendes til museum.

Kirken er en bræddekædet bindingsværksbygning med spåntag, hvorpå der er anbragt en tagrytter med udskårne stolper. Bygningens forholdsvis store tagudhæng og de synlige spærender er typiske træk for P.A. Cortzens arbejder. Kirken er projekteret med nogle store kæder fra de fire hjørner ud til klippen. Kæderne er nu forsvundet, men ankrene i klippen kan stadig ses. Når en sådan konstruktion har kunnet komme på tale, skyldes det formentlig bygningens udsatte beliggenhed for vindpåvirkning.

Medhjælperboligen (B-48), kaldet "Skæven", er opført i tidsrummet 1904-08 og formentlig også tegnet af P.A.Cortzen. Navnet "Skæven" skyldes, at husets sokkel

Ammassalik

på østsiden er sunket, hvilket dog ikke umiddelbart kan ses på bygningen udefra. I 1920-erne blev bygningen forlænget med fire meter mod nord. Den lave udbygning på vestfacaden - et kulhus - stammer formentlig fra samme tidspunkt. Med sin lange smalle bygningskrop, som ligger vinkelret på Johan Petersensvej, fremtræder bygningen arkitektonisk markant i bybilledet.

Den tidligere inspektørbolig (B-30) er opført i 1928 til inspektøren for Østgrønland. Bygningen er tegnet af arkitekt Helge Bojsen Møller. I 1961 er der tilføjet en udbygning mod vest tegnet af GTO's arkitektkontor. Også den brede tagkvist er kommet til senere.

Blandt områdets øvrige historisk værdifulde huse bemærkes eenfamilieshuset ved Ny Havnevej (B-32) og grøntsagshuset (B-29). Eenfamilieshuset, fra 1947, er et bræddehus rejst på et betonfundament. Foran huset er der på havnesiden opbygget et plateau, som formentlig har været anvendt som have. Grøntsagshuset består af en enkel trækonstruktion med lavt heltag, som er omgivet af ydervægge af stablede natursten med skiftegang af tørv. Bygningssiderne står frodigt grønne med græsser og urtevekster. Huset er opført i 1950, og det må, i sammenligning med tilsvarende huse i Vestkystens byer, betragtes som det bedst bevarede af sin type.

Eenfamilieshuset og grøntsagshuset danner i forlængelse af KNI's ny butik og posthuset (udenfor bevaringsområdet) en sammenhængende facaderække.

Blandt de mindre bygninger i området bemærkes udhuset til inspektørboligen (B-54) samt lighuset (B-59).

Planlægningsforhold

"Angmagssalik byplan" fra oktober 1980 er godkendt i foråret 1990 som midlertidige par.3-rammer for lokalplanlægningen. I godkendelsen er det blandt andet forudsat, at byplanens inddeling i ramme-områder bringes i overensstemmelse med lokalplanerne: "Lokalplan nr.2: Bymidten og det nordlige byområde" og "Lokalplan nr.3: Centerområde ved Nyhavnevej".

Økonomidirektoratets planlægningskontors forslag til afgrænsning af bevaringsområdet "den ældste bebyggelse" omfatter dele af rammeområderne: A6 (boligområde), B1 (havneområde) samt C3 og C4 (fælles formål).

I forhold til Lokalplan nr.2 udgør bevaringsområdet den sydøstligste del af lokalplanområdet. I forhold til Lokalplan nr.3 indgår den nordlige del af lokalplanområdet i bevaringsområdet, dog således at østgrænsen følger foden af kirkefjeldet og de udsprængninger, som har fundet sted ved havnen. Planlægningskontoret finder, at kirkefjeldet i videst muligt omfang bør bevares af hensyn til kirkens fri beliggenhed.

Det er endvidere planlægningskontorets opfattelse, at bevaringsområdet må betragtes for fuldt udbygget. Ny bebyggelse bør derfor ikke tillades og friarealerne skal opretholdes med naturlig vegetation. I byplanens områdebeskrivelser til områderne A6 og C3 er de grønne skråninger omtalt som bevaringsværdige træk.

2. Andre områder

Udbygningen af Ammassalik er typisk sket ved at hele kvarterer er skudt op på de forskellige fjeldpartier omkring bymidten. Flere af disse kvarterer har endnu bevaret deres tidstypiske præg.

På fjeldet syd for havnen ligger et kvarter med overvejende GTO-dobbelt-huse fra 1960'erne. Set i forhold til andre samlede GTO-bebyggelser, er der tale om en forholdsvis stor variation i hustyper. Desuden er typerne sammenstillet med større frihed end i tilsvarende byområder i andre byer. **Område A10** og **område A11** (boligområde) kendetegnes således først og fremmest ved sit varierede, men alligevel velordnede bybillede.

Udbygningen af **område A12** (boligområde) er påbegyndt i 1979 med selvbyggerhuse af typen "Igdlorput 78". Bebyggelsen er i arkitektonisk henseende præget af stor ensartethed. Bygningshistorisk er området bemærkelsesværdigt som et samlet selvbyggerhus-kvarter i en by.

3. Andre bevaringsværdige bygninger

Udenfor de nævnte områder ligger enkelte huse, hvortil der knytter sig historiske og arkitektoniske interesser.

Pakhuset og bageriet (B-33) på havnen er opført efter tegninger af Helge Bojsen Møller i 1940. Bygningen er en tillempet udgave af de kombinerede kul- og pak-huse, som de fleste byer blev forsynet med i 1930-40'-

erne. Underetagen, hvor kullene opbevaredes, er af beton, medens overetagen er udført i trækonstruktion. På sydfacaden er der i 1986 tilbygget en butik.

Umiddelbart vest for bageriet ligger tømrværkstedet (B-35) fra 1889. Det er et lille bræddeklædt bindingsværkshus.

Det første hus i den sydelige bydel var telegrafmesterboligen (B-7) fra 1925. Huset er opført efter en typetegning for embedsmandsboliger udarbejdet af Helge Bojsen Møller. Det er bræddeklædte bindingsværksbygninger med tage afdækket med spån. Telegrafmesterboligen er udvidet i 1951 og renoveret i slutningen af 1980'erne.

Den ny kirke (B-999) er tegnet af arkitekt Holger Jensen og opført i 1983-85. Ved sin placering og udformning har bygningen tilført bybilledet nye arkitektoniske kvaliteter.

"Missions-og handelsstationen ved Angmagsalik" blev oprettet i 1894. Stedet var blandt andet udset af Gustav Holm, som med sin konebådsekspedition overvintrede i nærheden i 1884.

Ammassalik

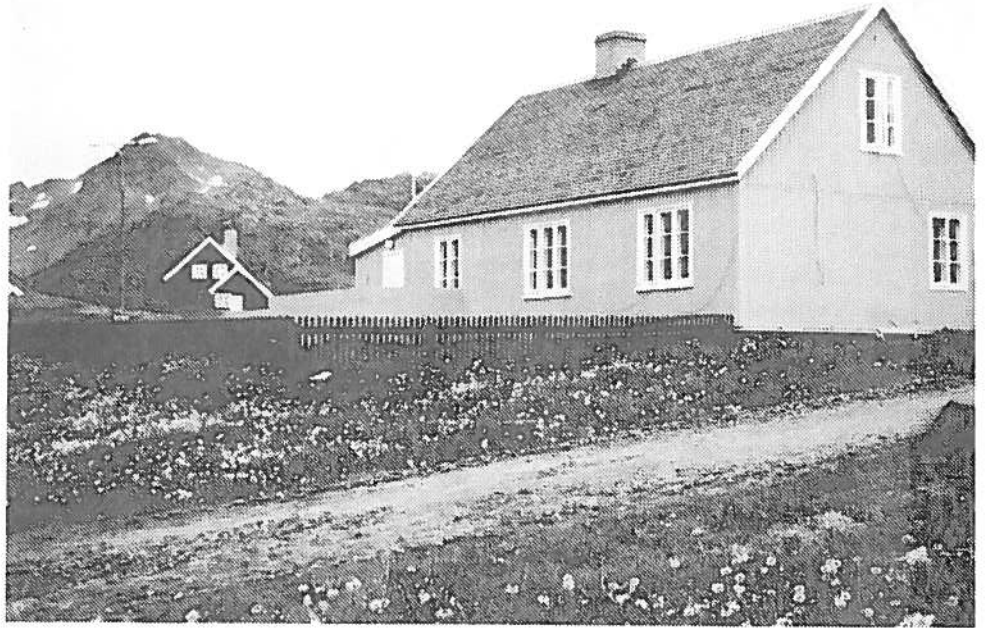

Den ældre bebyggelse
ligger op over de
græsklædte skrånin-
ger.

Overvintringshuset
B-51 inden den spe-
cielle bygningskon-
struktion blev ind-
dækket med brædder.
Foto Søren Vadstrup
1979.

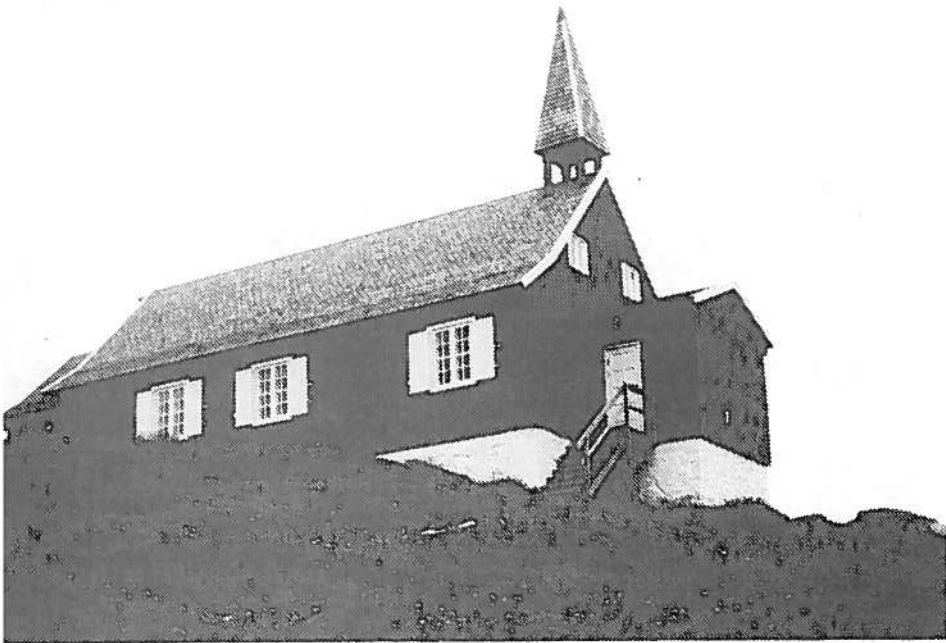
Missionærboligen B-42 (og kolonibestyrerboligen B-47) er de første beboelseshuse opført i moderne brædeklædt bindingsværkskonstruktion.

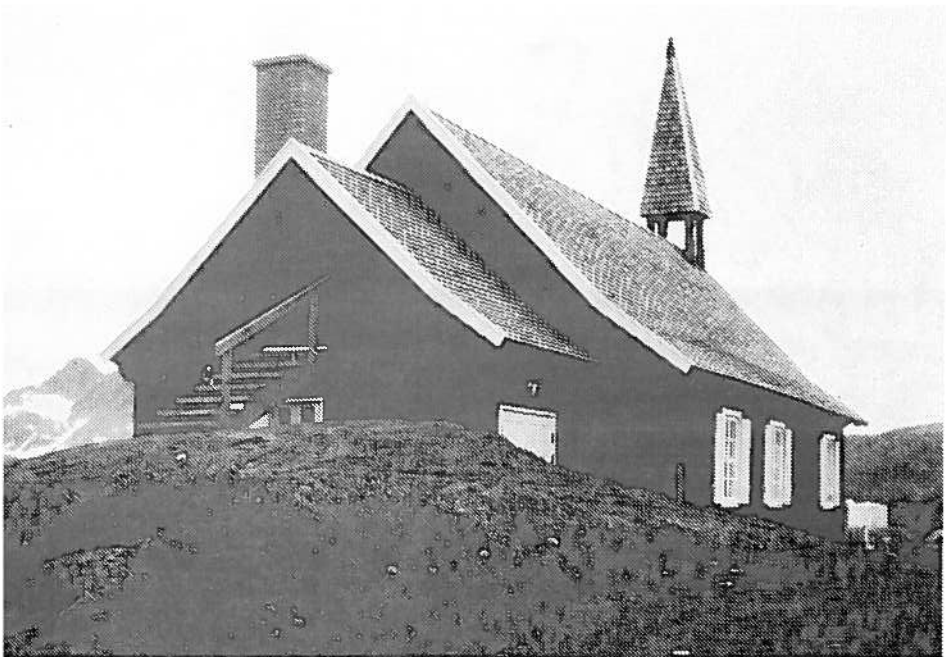
B-47 fik i 1904 en tilbygning mod øst. Husets gule facadefarve fortæller, at det har fungeret som sygehus.

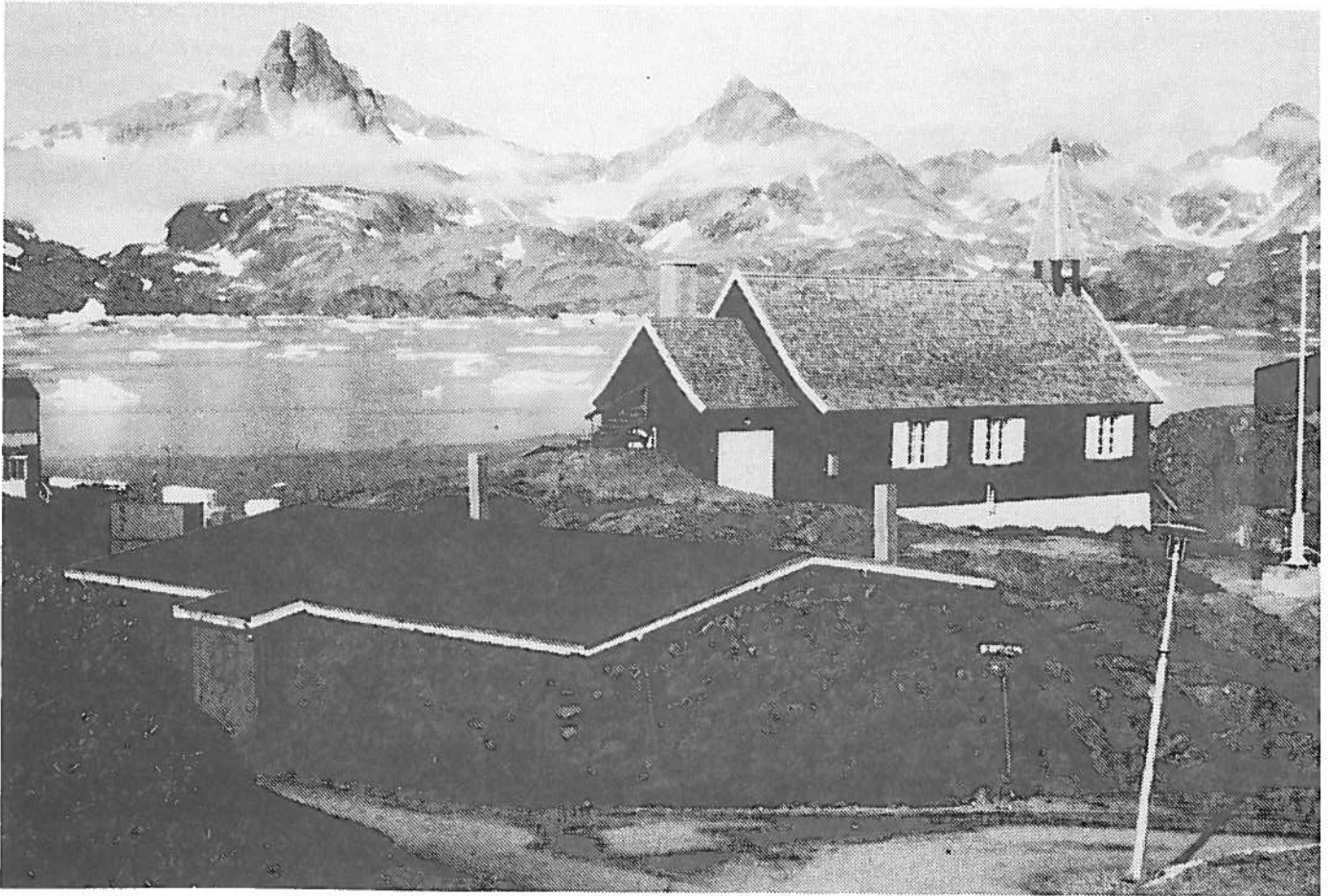
Ammassalik

Den gamle kirke B-41
blev opsendt i 1903
- men først indviet i
1908.

Kirken er tegnet af
tømremester P.A.
Cortzen.
Forlængelsen er
forestået af GTO's
arkitektkontor.

Kirken ligger på en klippeafsats ovenfor havnen og er den mest markante enkeltbygning i bybilledet. I forgrunden ses grøntsagshuset B-29, som er opført i 1950. Det er det bedst bevarede eksempel på denne bygningstype.

Ammassalik

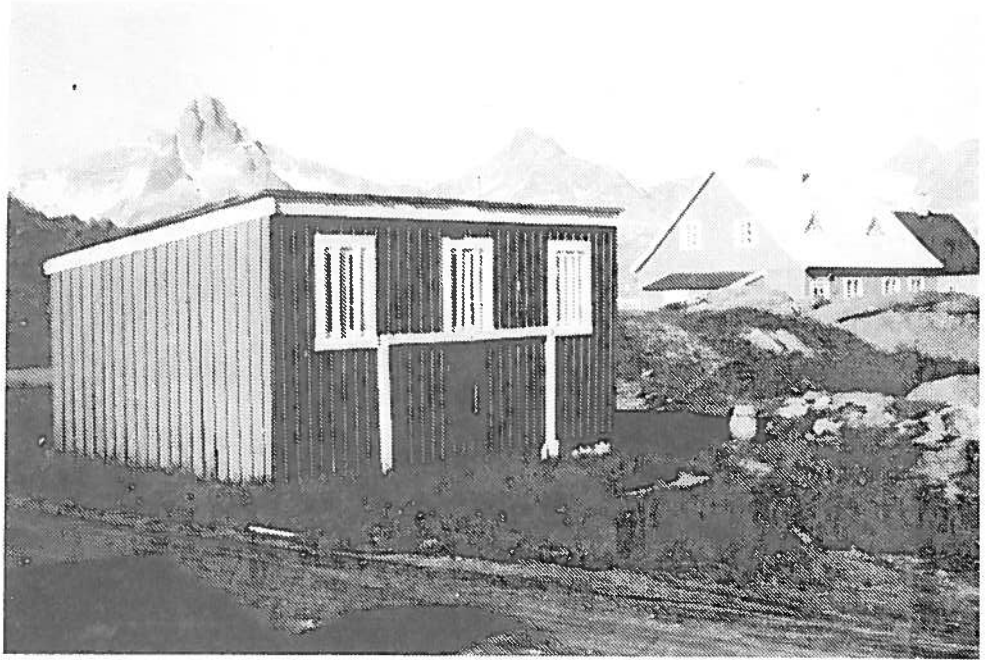
Medhjælperboligen B-48 - også kaldet "Skæven" - er en lang smal bygning opført omkring 1905 og udvidet i 1920'erne.

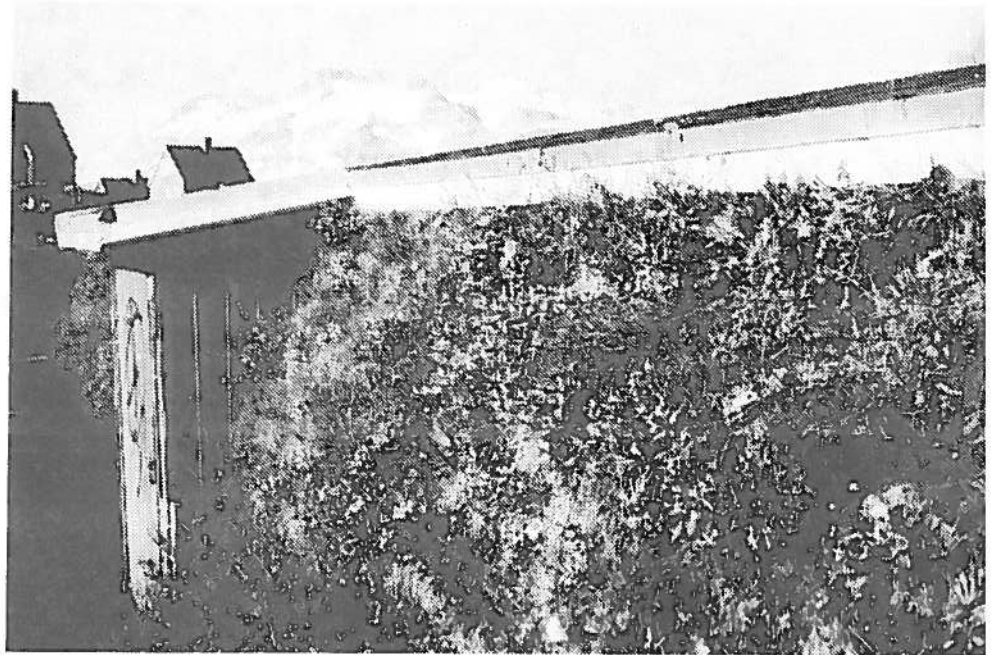
B-30 er opført i 1928 som bolig til inspektøren for Østgrønland.

Bygningens udseende er senere ændret.

Blandt de mindre bygninger bemærkes udhuset B-54.

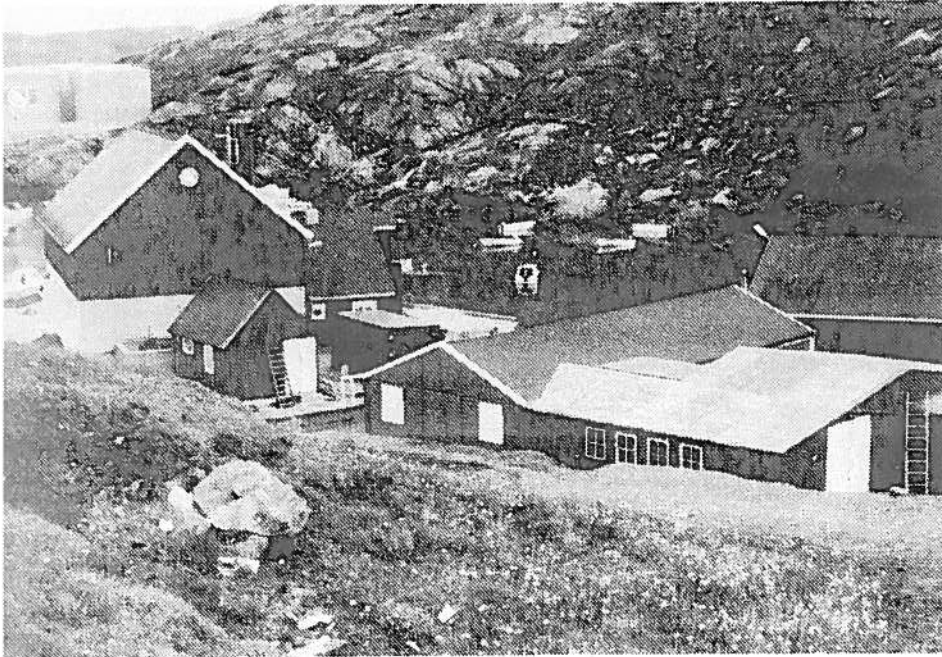
Murene på grøntsags-
huset B-29 har en
frodig græs-og urte-
vækst.
Huset er nyistandsat.

Ammassalik

Eenfamilieshuset B-32
fra 1947 har i 1987
fået KNI's ny butik
B-1068 som nabo

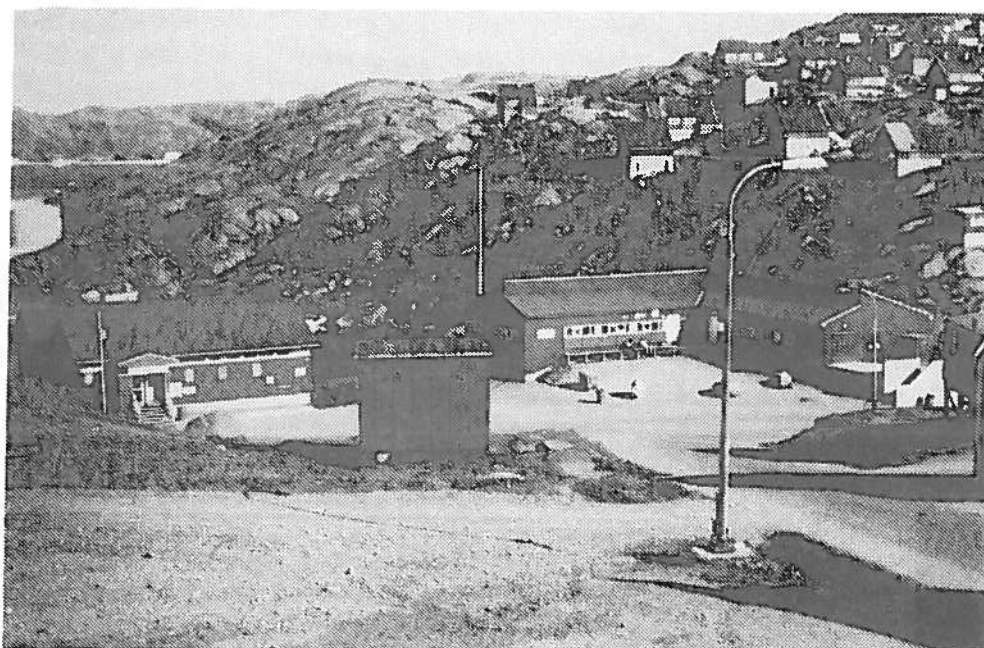

Pakhuset og bageriet
på havnen er opført i
1940.
Vest herfor ligger
det lille tømrerværk-
sted B-35 fra 1899.

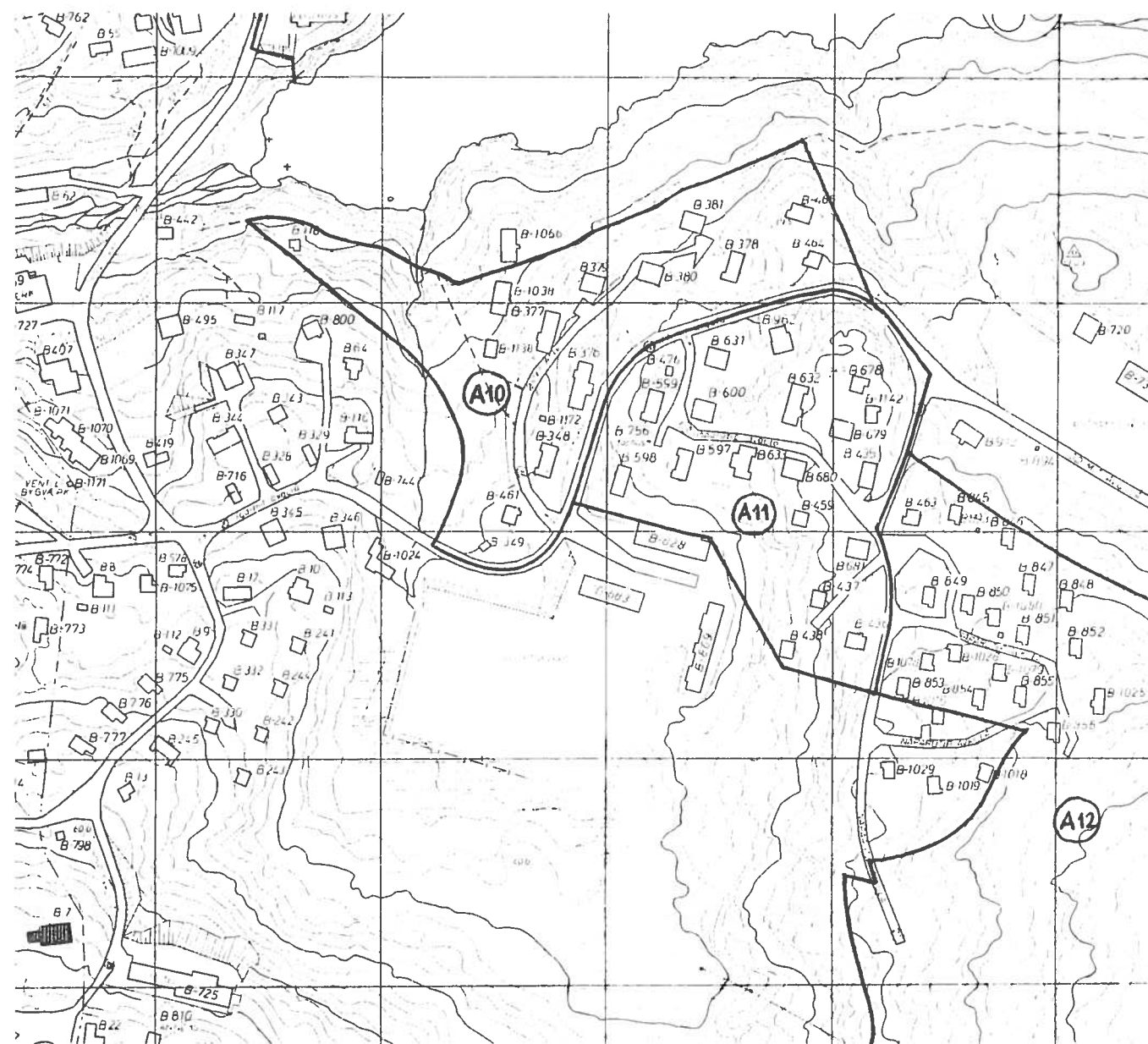
Den ny kirke B-999.
Kirken er tegnet af
arkitekt Holger Jen-
sen og opført i 1983-
85.

Kontor-og posthuset
B-817 fra 1975 er en
vinkelbygning.
Den markerer hjørnet
af pladsen, hvorfra
der også er indgang
til KNI's butikbyg-
ning.

Ammassalik

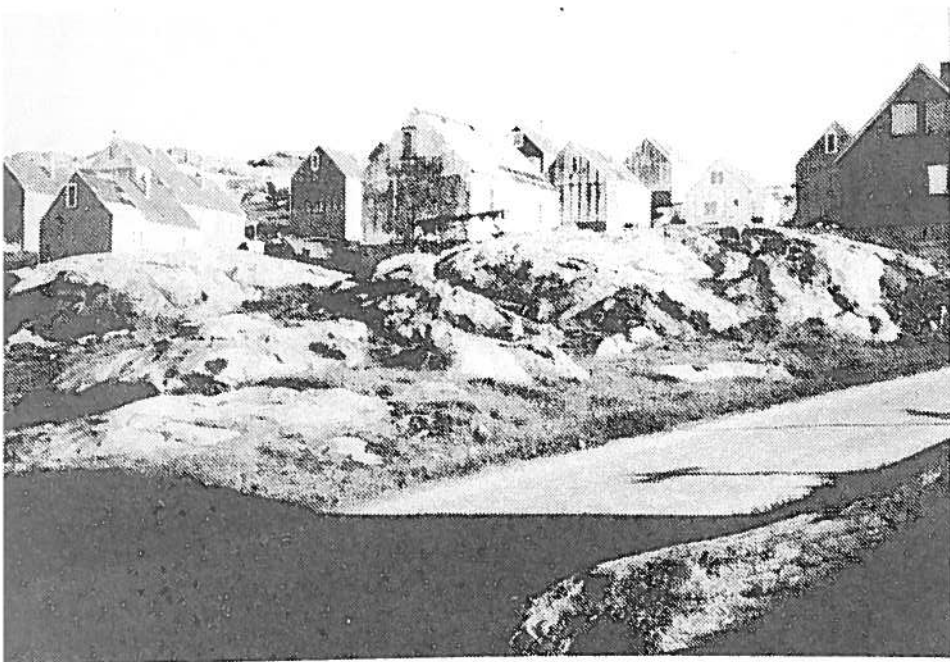

Byplanens områder A10, A11 og A12

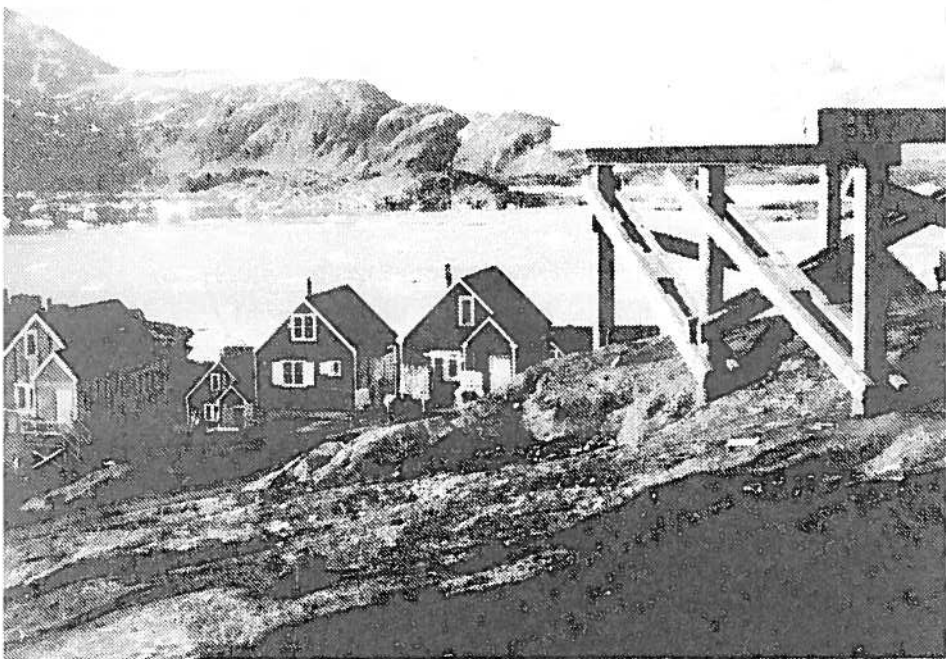

Udbygningen af Ammassalik er typisk sket ved at hele kvarterer er skudt op på forskellige fjeldpartier. I det område, som i byplanen benævnes A12, er et kvarter af selvbyggerhuse fortsat under udbygning.

Ammassalik

Selvbyggerhuse af ty-
pen Illorput 78.

Husene kan enten rej-
ses på en stolpekon-
struktion eller på et
betonfundament.

Område A10 og A11 er udbygget i 1960'erne. Bebyggelsen er præget af stor variation i bygningstyperne.

I disse år tilpasses husene ændrede brugskrav.

Midt i billedet ses B-459, som er blevet forlænget.

Kortbilag 1: Den ældste bebyggelse

- Byplanens områder A6, B1, C3 og C4
- Forslag til bevaringsområde
- Bygninger registreret af Grønlands Landsmuseum
- Bygninger registreret af Økonomidirektoratet,
planlægningskontoret

Ammassalik

Kortbilag 2: Lokalplaner

Områdegrænser

Delområdegrænse

Bevaringsværdige bygninger i Lokalplan nr.2

